

Η αντιμετώπιση του «άλλου» στην εκπαίδευση

Η μετακίνηση πληθυσμών, είτε οικειοθελής είτε αναγκαστική, αποτελεί ένα υπαρκτό φαινόμενο το οποίο δημιουργεί αλυσιδωτές ανακατατάξεις ανά το παγκόσμιο. Φυσικά το «σύνδρομο του Οδυσσέα» ή το «ταξιδιάρικο» της ανθρώπινης ψυχής δεν είναι σε θέση να αιτιολογήσουν με εγκυρότητα τους λόγους των μετακινήσεων. Η άνιση κατανομή του παγκόσμιου πλούτου δημιουργεί περιοχές υποβαθμισμένες και παραμελημένες, οι οποίες δεν δύναται να ακολουθήσουν τους ρυθμούς ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο των λεγόμενων ανεπτυγμένων χωρών. Επιπρόσθετα, η μισαλλοδοξία, η καταπίεση, οι κοινωνικοί αποκλεισμοί, οι φυσικές καταστροφές και οι πολεμικές συρράξεις συντείνουν καταλυτικά στην αύξηση της μετανάστευσης. Εν ολίγοις, τα αίτια των μετακινήσεων των ανθρώπων δεν είναι παθολογικά, αλλά αποτέλεσμα εξωτερικών ανυπέρβλητων καταστάσεων.

Η Κύπρος έχει καταστεί χώρα εισροής μεταναστών σε αντίθεση με την αυξανόμενη εκροή Κυπρίων που είχε παρατηρηθεί τις προηγούμενες δεκαετίες. Το φαινόμενο τούτο σε συνδυασμό με την επικείμενη ένταξη της Κύπρου στην πολυπολιτισμική οικογένεια της Ευρώπης, αλλά και την ενδεχόμενη επανένωση του νησιού, πρέπει να οδηγήσει στην έναρξη ενός ευρύτερου εκπαιδευτικού διαλόγου ο οποίος θα καταλήξει σε ριζοσπαστικές εκπαιδευτικές τομές. Πλέον, οι καθημερινές εμπειρίες δεινύουν την απαίτηση άμεσων μέτρων που θα συμβάλουν στο σεβασμό του πολιτισμικού πλουραλισμού της κοινωνίας προς όφελος της ειρηνικής συνύπαρξης.

Η μονοπολιτισμικότητα και η εθνοκεντρικότητα όπως προβάλλονται σήμερα ως αξίες από το εκπαιδευτικό σύστημα, θεωρώ ότι πρωτίστως αναχαιτίζουν την ομαλή ανάπτυξη των αλλοδαπών μαθητών που εντάσσονται στα δημόσια εκπαιδευτήρια. Επιπρόσθετα περιέχουν και τον κίνδυνο να οδηγήσουν τους αυτόχθονες μαθητές στο να απαξιώσουν την οποιαδήποτε διαπολιτισμική συνάντηση υπό το πρόσχημα της «αλλοίωσης της γηγενούς ομοιογενούς ταυτότητας». Στην ουσία η υποβάθμιση ή η αποσιώπηση από την εκπαιδευτική διαδικασία του ξεχωριστού πολιτισμικού κεφαλαίου των αλλοδαπών, περιχαράκωνει τους μαθητές μας και σε ακραίες περιπτώσεις τους ωθεί στο να αναπτύξουν ξενοφοβικές και νεορατσιστικές συμπεριφορές. Εγκλωβίζονται δηλαδή σε στερεοτυπικά σχήματα αντίληψης και αντιμετωπίζουν επίφοβα και απειλητικά οτιδήποτε το διαφορετικό με το οποίο δε θέλουν να έχουν επαφή.

Κι όμως, το φαινόμενο της αναγκαστικής μετακίνησης είναι έντονα συνυφασμένο με την ιστορία αυτού του τόπου. Όλες οι κυπριακές οικογένειες έχουν έστω κι από έναν μετανάστη.

Η τουριστική εισβολή του '74 εξώθησε αρχιετούς κατοίκους του νησιού να εγκατασταθούν μόνιμα στο εξωτερικό. Δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω επακριβώς τις συνθήκες υποδοχής τους, αλλά η ουσία είναι ότι υπάγονταν στην κατηγορία του «διαφορετικού» και του «ξένου» από τα κοινά πολιτισμικά πρότυπα της χώρας υποδοχής. Η στενή μας σχέση με την έννοια της μετανάστευσης, αλλά και του πολέμου που είναι συνυφασμένος με την αναγκαστική μετακίνηση, θεωρητικά μας δίδει την ικανότητα να κατανοήσουμε τις συνθήκες τις οποίες βιώνουν οι μετανάστες στον τόπο μας. Έτσι οι Κύπριοι, έχοντας ως κοινό σημείο αναφοράς με τους αλλοδαπούς μετανάστες τις κοινές μνήμες, μπορούν να διαντιδρούν με συγκαταβατικότητα και κατανόηση.

Επιπρόσθετα, στο βαθμό που εμείς απαιτούμε να διατηρήσουν την ξεχωριστή ιστορική τους μνήμη οι Κύπριοι μετανάστες, στον ίδιο βαθμό πρέπει να δημιουργήσουμε εκείνα τα εκπαιδευτικά πλαίσια, για να εκφράσουν τη δική τους ιστορική μνήμη και οι μετανάστες στην Κύπρο! Συνεπώς τα παιδιά αυτά δε θα στιγματιστούν ως φορείς ενός ελλειμματικού πολιτισμικού κεφαλαίου το οποίο δεν έχει θέση στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του τόπου, αλλά θα μπορέσουν να αρθρώσουν το δικό τους λόγο διδάσκοντας παράλληλα κι όλους εμάς. Το ισχύον γενικευμένο και καθολικό σχολικό πρόγραμμα μπορεί εκ πρώτης όψεως να δημιουργεί προϋποθέσεις ισότιμης συμμετοχής, αλλά στην ουσία μέσω αυτού οξύνονται οι διακρίσεις και οι αποκλεισμοί. Η παιδεία του τόπου πρέπει να σέβεται και να δίνει λόγο στα ιδιαίτερα βιώματα των μαθητών. Εξάλλου είναι εμφανές ότι απευθύνεται σε ετερογενή μαθητικό πληθυσμό με ξεχωριστές βιογραφίες. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι τα παιδιά των μεταναστών προέρχονται από διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Εάν τελικά τα ιδιαίτερα βιώματά τους αποκλεισθούν από την εκπαιδευτική διαδικασία, τότε θα είμαστε όλοι μας συνυπεύθυνοι για την ενδεχόμενη σχολική αποτυχία τους.

Εν κατακλείδι, το σχολικό πρόγραμμα πρέπει να καταστεί ευέλικτο και να διαμορφώνεται διαλεκτικά ανάλογα με το ξεχωριστό υπόβαθρο των παιδιών. Πρέπει να προωθεί την ικανότητα της ενσυναίσθησης ως μείζων εκπαιδευτικού στόχου. Να βοηθήσει δηλαδή τα παιδιά να τοποθετήσουν το «εγώ» στη θέση του «άλλου» για να αντιληφθούν τις συμπεριφορές και τις ανάγκες και των «άλλων». Να τους βοηθήσει να απομακρυνθούν από στερεότυπα, προκαταλήψεις και πολιτισμικές ανασφάλειες. Να τους βοηθήσει τελικά να επικοινωνούν με σεβασμό, συγκαταβατικότητα και αξιοπρέπεια αναδεικνύοντας σε κάθε τους επαφή το προσωπικό τους θάυμα!

Αντώνης Ζαρίντας

Εκπαιδευτικός

(URL: <http://agrino.org/taxi> - Email: taxi@agrino.org)